De la xenoimpunitat o impunitat al·lògena a la imputació invertida

Sobre l'origen, la impunitat i la inversió de la culpa en l'Estat postnacional

XEMA GATNAU JOANIQUET

1. Introducció

Un dels temes que tracto des de fa temps és la deriva xenofílica de les societats occidentals. Aquesta deriva contrasta amb la xenofòbia tradicional de gairebé qualsevol època històrica. Les societats humanes han tendit sovint a desconfiar del foraster, a limitar-lo, a subordinar-lo o a veure'l com una amenaça. En canvi, una part important de les societats occidentals contemporànies ha desenvolupat una patologia inversa: no simplement hospitalitat envers l'estranger, sinó una sobrevaloració moral de l'alteritat, una preferència simbòlica pel forà, pel minoritari, pel migrant, pel culturalment altre o pel subjecte percebut com a vulnerable.

Un element d'aquesta deriva xenofílica és la impunitat per raó d'origen: allò que aquí anomeno xenoimpunitat o impunitat al·lògena. En aquests casos, l'origen extern no és només una dada biogràfica, sinó que pot funcionar com a escut informal, com a factor de cautela, d'inhibició, de justificació, de paternalisme o de protecció narrativa. Però aquest paper vol contrastar aquesta xenoimpunitat amb una variant encara més extrema i insòlita: la imputació invertida o imputació inversa. Aquesta segona figura implica canvis sociològics i polítics que haurien semblat impensables fa no gaire temps: ja no es tracta només que l'agressor pugui ser tractat amb indulgència per raó d'origen, sinó que la víctima, el nadiu o el testimoni pugui acabar essent tractat com a sospitós perquè amenaça el relat que protegeix l'agressor.

Una de les mutacions més inquietants de l'Estat contemporani no és simplement que alguns delictes quedin impunes. La impunitat, en si mateixa, és antiga: hi ha impunitat per poder, per diners, per xarxa familiar, per incompetència administrativa, per saturació judicial o per simple covardia institucional. El fenomen nou és més estrany: la impunitat ja no apareix només com una absència de càstig, sinó com una inversió de la imputació.

És a dir: el sistema no només deixa d'imputar correctament el delinqüent, sinó que comença a imputar simbòlicament, policialment o jurídicament la víctima, el testimoni o qui verbalitza el patró políticament incòmode del delicte.

Aquest text proposa dues nocions principals: xenoimpunitat o impunitat al·lògena, d'una banda, i imputació invertida o imputació inversa, de l'altra. En anglès, el primer concepte es podria traduir com xeno-impunity o alien impunity. La primera fórmula conserva la força

neologista; la segona és més directa i més fàcilment comprensible, perquè remet a la idea d'una impunitat vinculada a l'origen extern, a l'estrangeria o a l'alteritat protegida.

La xenoimpunitat o impunitat al·lògena designa una impunitat produïda, facilitada o tolerada per raó d'origen extern, d'estrangeria, d'alteritat cultural o de pertinença a una categoria políticament protegida. No és necessàriament una impunitat escrita a la llei. És una impunitat social, policial, administrativa, judicial o mediàtica. L'origen no actua formalment com a eximent, però pot actuar informalment com a element de cautela, disculpa, inhibició, ocultació o tabú.

La imputació invertida, en canvi, designa el procés superior pel qual la sospita comença a desplaçar-se de l'agressor cap a la víctima, cap al nadiu o cap a qui denuncia el patró. I el resultat d'aquesta imputació invertida és la imputació inversa: el moment en què la víctima, el testimoni o el ciutadà que assenyala el problema acaba ocupant el lloc funcional, simbòlic, policial o fins i tot jurídic del culpable.

Dit d'una altra manera: la xenoimpunitat és el primer escàndol; la imputació invertida és el mecanisme de desplaçament; la imputació inversa és el resultat final. Primer, el sistema deixa de mirar l'agressor amb plenitud. Després, comença a mirar amb sospita qui reacciona contra ell. Finalment, la víctima pot acabar sent tractada com a problema principal.

La tesi és dura, però cal formular-la amb precisió. No es tracta de dir que tots els estrangers gaudeixin d'impunitat, ni que tot delicte comès per un estranger rebi un tracte privilegiat. Això seria fals i injust. El que es denuncia és un mecanisme institucional selectiu pel qual, en determinades societats occidentals, l'origen del delinqüent pot convertir-se en un element de blindatge discursiu, policial o judicial.

L'origen, que hauria de ser jurídicament irrellevant excepte quan sigui objectivament rellevant —per exemple, en matèria d'expulsió, reincidència, xarxes transnacionals, polítiques d'asil, seguretat pública o fracàs d'integració—, acaba funcionant com a tabú. I allà on hi ha un tabú, el primer sospitós no és sempre qui el trenca amb violència, sinó qui l'anomena.

2. Què és la xenoimpunitat o impunitat al·lògena?

La xenoimpunitat o impunitat al·lògena no és una categoria legal. No apareix als codis penals. És una categoria político-jurídica, sociològica i moral. Designa aquells casos en què l'Estat, per raons ideològiques, administratives o comunicatives, tracta determinats delinqüents com si la seva condició d'estrangeria, desarrelament, marginalitat o alteritat cultural exigís una indulgència especial.

Aquesta indulgència pot prendre moltes formes.

Primer, pot aparèixer com a paternalisme cultural. L'agressor és tractat com algú que "no entén" plenament les normes de la societat d'acollida, com si fos una mena de menor moral, un subjecte parcialment irresponsable perquè prové d'un altre món cultural. Aquest paternalisme és profundament problemàtic, perquè nega a l'estranger la plena responsabilitat adulta que sí que s'exigeix al nadiu. En nom de l'antiracisme, pot acabar produint una forma

invertida de racisme: considerar que l'altre no pot ser jutjat amb la mateixa exigència perquè no pertany del tot al nostre univers normatiu.

Segon, pot aparèixer com a por a l'escàndol social. L'Estat evita dir, registrar o analitzar l'origen dels agressors perquè tem alimentar tensions comunitàries. Però aquesta prudència, quan es converteix en ocultació sistemàtica, no pacifica la societat: la destrueix moralment. Una societat que no pot mirar els fets de cara acaba delegant la veritat en rumors, xarxes socials, ressentiment i radicalització.

Tercer, pot aparèixer com a medicalització del crim. Determinats atacs són despolititzats o despenalitzats simbòlicament sota la categoria del brot psicòtic, la descompensació mental o la incapacitat de discerniment. Naturalment, la malaltia mental existeix i l'Estat de dret ha de distingir entre responsabilitat plena, responsabilitat disminuïda i irresponsabilitat penal. Però el problema apareix quan la societat percep que aquesta explicació clínica opera amb una sensibilitat especial en determinats perfils, mentre que altres perfils són llegits immediatament com a odi, extremisme o perillositat estructural.

Quart, pot aparèixer com a inèrcia administrativa. Delinqüents amb ordres d'expulsió, antecedents, irregularitat administrativa o senyals previs de perillositat continuen circulant perquè ningú no executa res, ningú no assumeix el cost polític, ningú no vol convertir un expedient en un conflicte. L'Estat, en aquests casos, no és compassiu: és covard.

La xenoimpunitat o impunitat al·lògena, per tant, no significa necessàriament absolució formal. Pot consistir en no expulsar, no investigar, no registrar dades, no veure patrons, no connectar expedients, no escoltar víctimes, no voler saber. És una impunitat prèvia al judici: una impunitat de filtre, de mirada, de classificació.

3. La impunitat per origen com a excepció compassiva

La xenoimpunitat ha de ser anomenada així precisament perquè no és una impunitat qualsevol. No és només que l'Estat falli. És que falla d'una manera determinada, per una raó determinada i amb una direcció determinada.

L'agressor no queda parcialment protegit perquè sigui poderós en el sentit clàssic, sinó perquè pertany a una categoria que l'Estat contemporani no sap tractar amb plena igualtat: l'estranger vulnerable, el migrant irregular, el membre d'una minoria cultural, el subjecte procedent d'un entorn que es pressuposa traumàtic, pobre, discriminat o "no integrat".

La conseqüència és que la igualtat davant la llei es trenca per sota: no per privilegi aristocràtic, sinó per excepcionalisme compassiu. L'Estat no diu obertament que aquell subjecte tingui menys responsabilitat, però actua com si fos així. No ho declara jurídicament, però ho practica administrativament. No ho formula com a doctrina, però ho incorpora com a reflex.

Aquesta és una de les grans paradoxes de la xenoimpunitat. Es presenta com una forma d'humanitarisme, però acaba destruint tant la justícia com la dignitat moral del mateix estranger. Perquè tractar algú com a menys imputable per raó d'origen és una forma

d'infantilització. L'Estat diu, implícitament: "aquest subjecte no coneix prou les nostres normes, no entén prou la nostra cultura, no pot ser jutjat exactament igual". Però si això és així, aleshores la societat d'acollida ja no està integrant ciutadans o residents responsables, sinó administrant excepcions antropològiques.

Per això convé repetir-ho: la xenoimpunitat o impunitat al·lògena no és antiracisme. És paternalisme. I el paternalisme aplicat penalment és una forma d'injustícia.

Hi ha, però, un perill addicional. La xenoimpunitat no és només injusta en si mateixa; també és socialment incendiària. Quan l'Estat produeix la percepció que alguns agressors són protegits, excusats o tractats amb una cautela especial per raó d'origen, acaba alimentant involuntàriament el racisme i l'odi ètnic que diu voler evitar. Una població pot tolerar durant un temps el crim, la desgràcia i fins i tot l'error institucional; el que no pot tolerar indefinidament és la impressió que la llei ha esdevingut asimètrica, que víctima i agressor no són mesurats amb el mateix criteri.

Aquesta és la dimensió més perillosa de la deriva xenofílica: en voler protegir el forà de qualsevol sospita, pot acabar provocant una sospita generalitzada contra el forà. Com més es nega o es dissimula un patró incòmode, més es força la població a reconstruir-lo pel seu compte, sovint sense matisos, sense dades completes i amb ressentiment acumulat. La xenoimpunitat, per tant, no frena la xenofòbia: pot acabar fabricant-la.

La sensació d'injustícia i impunitat genera inevitablement recels, i aquests recels poden convertir-se en odi i tensió social si no troben una canalització justa. La gràcia institucional concedida a uns pot ser percebuda pels altres com una humiliació. I la humiliació, quan es repeteix, es polititza. Per això la millor manera d'evitar l'odi ètnic no és ocultar els fets, sinó imputar correctament els individus culpables, protegir les víctimes i impedir que l'origen funcioni ni com a condemna col·lectiva ni com a privilegi informal.

El punt no és que el racisme o l'odi ètnic quedin justificats. No ho queden. El punt és que es tornen més probables quan els ciutadans conclouen que la veritat s'amaga, que les víctimes són silenciades i que l'origen pot funcionar com a escut. Un Estat just prevé l'odi no amagant la realitat, sinó assignant responsabilitats de manera clara, individual i igualitària. La imputació correcta és, doncs, no només una necessitat jurídica, sinó també una condició de pau social.

4. De la xenoimpunitat a la imputació invertida

El pas de la xenoimpunitat a la imputació invertida no és accidental. La xenoimpunitat crea les condicions de la imputació invertida. Primer, el sistema aprèn a no mirar massa l'agressor. Després, aprèn a vigilar qui sí que el mira. Finalment, aprèn a castigar qui verbalitza allò que el sistema no vol veure.

Així, la seqüència és clara. Primer hi ha una impunitat per raó d'origen: l'origen no és condemna, però tampoc és neutre; es converteix en atenuant informal, en zona de cautela, en tabú administratiu. Després apareix la imputació invertida: la sospita es desplaça del fet

criminal cap a la reacció social que el fet pot generar. I finalment apareix la imputació inversa: la víctima, o el membre de la societat atacada, és tractat com a problema principal.

Aquesta és la mutació decisiva. En una societat sana, el delicte genera imputació del delinqüent. En una societat sotmesa a xenoimpunitat, el delicte genera inhibició davant del delinqüent. Però en una societat que ja ha entrat en imputació inversa, el delicte genera imputació de la víctima.

Delicte al·logen → por institucional → xenoimpunitat → sospita sobre la reacció nadiua → imputació invertida → imputació inversa

Aquesta fórmula no vol dir que tot delicte comès per un estranger segueixi aquest camí. Vol dir que aquest camí existeix com a patró polític possible i cada vegada més recognoscible en societats occidentals postnacionals. El seu tret essencial és que el sistema deixa de preguntar-se només "qui ha comès el delicte?" i comença a preguntar-se "què passarà si la gent interpreta aquest delicte políticament?". Quan aquesta segona pregunta passa davant de la primera, la justícia ja ha començat a invertir-se.

La imputació invertida és, doncs, una tècnica preventiva de control del relat. Encara no castiga necessàriament la víctima, però ja la vigila. Ja la mira com a possible origen d'un problema posterior. La imputació inversa és el moment en què aquesta vigilància es transforma en acció: detenció, multa, acusació, advertiment, descrèdit públic o persecució discursiva.

5. La víctima com a risc narratiu

La imputació inversa no opera només en el pla jurídic estricte. Opera també en el pla narratiu. La víctima deixa de ser considerada únicament com algú que ha patit un dany i passa a ser considerada com algú que pot provocar un dany polític si parla massa, si generalitza, si esmenta l'origen, si vincula el seu cas a altres casos, si qüestiona la política migratòria, policial o judicial.

Això és el més greu: la víctima deixa de ser una persona i passa a ser un risc narratiu.

En l'Estat nacional clàssic, el delicte contra un ciutadà era, almenys teòricament, una agressió contra l'ordre públic que l'Estat havia de reparar. En l'Estat postnacional, el delicte contra un nadiu pot convertir-se en un problema de gestió comunicativa. L'Estat ja no es pregunta només com reparar el dany, sinó com evitar que aquell dany sigui interpretat com a símptoma d'un fracàs polític.

La víctima és aleshores sotmesa a una exigència addicional: no només ha de demostrar que ha patit, sinó que ha de demostrar que el seu patiment no serà utilitzat contra el relat oficial. Ha de patir bé. Ha de patir sense molestar. Ha de patir sense extreure conclusions polítiques. Ha de ser víctima, però no testimoni. Ha de ser ferida, però no prova.

Aquesta és la lògica profunda de la imputació invertida: la víctima és tolerada mentre continua essent privada; esdevé perillosa quan es converteix en argument públic.

6. El delicte primari i el delicte secundari

La imputació inversa pot formular-se també com una substitució entre delicte primari i delicte secundari.

El delicte primari és l'agressió real: l'apunyalament, la violació, l'assassinat, el robatori, la pallissa, l'assetjament, la intimidació. El delicte secundari és la reacció social que aquesta agressió pot provocar: indignació, protesta, discurs antiimmigració, tensió racial, vot polític inconvenient, pèrdua de confiança en les institucions.

L'Estat postnacional, en lloc de concentrar-se primer en el delicte primari, sovint anticipa el delicte secundari. I quan anticipa el delicte secundari, comença a mirar la víctima com a possible incendiària.

Això no significa que l'Estat no hagi de prevenir venjances, linxaments, generalitzacions injustes o violència col·lectiva. Naturalment que ho ha de fer. Però l'ordre de prioritats és essencial. Si la prevenció de la reacció social passa per davant del reconeixement de la víctima i de la persecució del delinqüent, la justícia queda invertida.

La víctima pot acabar sent advertida, silenciada, detinguda, multada o desacreditada abans que el sistema hagi extret totes les conseqüències polítiques del crim que ha patit. La víctima ja no és només subjecte de reparació; és objecte de gestió comunicativa.

Aquest és el punt en què la imputació invertida esdevé imputació inversa: el sistema ja no només tem el relat de la víctima, sinó que actua contra ella perquè el seu relat és percebut com més perillós que el delicte inicial.

7. Exemples i patrons: del cas policial a la persecució discursiva

En els darrers anys han aparegut diversos casos occidentals que, amb graus diferents, il·lustren aquesta lògica. Alguns són casos policials: una víctima és atacada, però l'actuació inicial de la policia cau sobre ella perquè l'agressor formula una acusació de racisme o perquè l'escena és llegida automàticament sota el prisma d'un possible delicte d'odi. En aquests casos, el cos ferit de la víctima competeix amb la narrativa protegida de l'agressor. I, en els minuts decisius, la narrativa pot pesar més que la ferida visible.

El cas de Henry Nowak al Regne Unit és una il·lustració especialment inquietant. Nowak, estudiant de divuit anys a Southampton, fou apunyalat mortalment per Vickrum Digwa. Segons les informacions publicades, Digwa va afirmar falsament que Nowak l'havia insultat racialment o l'havia atacat en un incident racista. La policia va tractar inicialment Nowak com a sospitós, el va emmanillar i va trigar diversos minuts a detectar la ferida mentre ell deia que l'havien apunyalat. Digwa fou posteriorment condemnat per assassinat i sentenciat a cadena perpètua, de manera que el cas no és un exemple d'impunitat judicial final. La seva importància és una altra: mostra una inversió inicial de la sospita, en què la víctima moribunda

fou tractada com a sospitosa perquè l'acusació de racisme de l'agressor va emmarcar l'escena.

Aquesta situació revela una patologia profunda: la por institucional a l'acusació de discriminació pot arribar a ser més forta que la percepció immediata de la violència patida. La sospita de racisme pot pesar més que la sang. La víctima material pot resultar menys creïble que l'agressor simbòlicament protegit.

Altres casos són discursius. Víctimes de delictes greus, familiars de víctimes, periodistes o activistes poden ser sancionats o perseguits quan, arran d'un crim, esmenten l'origen dels agressors o vinculen el cas a un patró polític més ampli. Algunes d'aquestes sancions poden estar jurídicament justificades quan el discurs cau en la injúria racial directa o en la incitació contra grups sencers. Però el problema apareix quan la frontera entre descriure un patró i incitar a l'odi es torna tan estreta que la veritat empírica esdevé impronunciable.

Un exemple francès sovint invocat en aquest debat és el de Thaïs d'Escufon. És una figura molt polititzada, associada a la dreta identitària, i aquest context importa. Però el cas és rellevant per a la lògica examinada aquí perquè mostra com una discussió sobre violència sexual, migració i origen pot desplaçar-se ràpidament del delicte primari cap al control penal o administratiu del discurs sobre el delicte. Després d'unes declaracions sobre homes immigrants i violència contra les dones —en un context de debat sobre una violació vinculada a un immigrant sota ordre d'expulsió, i després que ella mateixa hagués denunciat anteriorment agressió sexual i segrest—, la DILCRAH va remetre l'assumpte a la fiscalia i posteriorment es va informar d'una condemna per injúria racista. Es pot rebutjar la forma generalitzadora de la seva afirmació i, alhora, veure el punt estructural: el sistema pot semblar més ràpid i clar a l'hora de sancionar el discurs sobre l'origen que a l'hora de tranquil·litzar la població demostrant que els crims i els errors administratius subjacents s'afronten sense tabús.

També hi ha casos alemanys, molt discutits a la premsa i a les xarxes, en què l'atenció pública no es va concentrar només en el delicte sexual original, sinó també en el fet que la víctima o persones que reaccionaven al cas podien rebre sancions per insultar, anomenar o atacar verbalment els agressors. Aquests casos esdevenen símbols perquè semblen invertir la jerarquia emocional de la justícia: la percepció pública és que el sistema es mostra més sensible a la dignitat de l'agressor que a la ferida de la víctima. Que tots els detalls d'aquesta percepció siguin jurídicament exactes és menys important sociològicament que el fet que aquesta percepció existeixi, circuli i alimenti una sensació d'injustícia acumulada.

Cal distingir tres coses.

Una cosa és dir: "Aquest delicte l'ha comès aquesta persona concreta, amb aquest origen concret, i això pot ser rellevant per entendre fallades administratives, d'asil, policials o estadístiques."

Una altra cosa és dir: "Hi ha un patró que convé estudiar amb dades, sense por, perquè negar-lo perjudica les víctimes i alimenta la desconfiança pública."

I una tercera cosa, molt diferent, és dir: “Tots els membres d’aquest origen són culpables o perillosos.”

La primera afirmació és factual. La segona és política i legítima si es formula amb dades. La tercera és injusta i col·lectivista. El problema de les societats malaltes és que sovint tracten les dues primeres com si fossin la tercera. I quan això passa, el discurs públic queda amputat.

Aquesta amputació no defensa les minories honestes. Les perjudica. Si no es pot parlar dels delinqüents d’un grup, s’acaba sospitant de tot el grup. La transparència individualitza la culpa; el tabú la col·lectivitza subterràniament.

8. Grooming gangs i el cost del tabú

El cas britànic de les xarxes d’explotació sexual de menors mostra com la por a semblar racista pot convertir-se en negligència institucional. Durant anys, víctimes vulnerables van ser ignorades o mal protegides mentre les autoritats evitaven afrontar determinades dades sobre origen, comunitat o patró delictiu. El resultat no fou una societat més cohesionada, sinó una societat més injusta: víctimes abandonades, delinqüents menys perseguits i comunitats senceres sotmeses després a una sospita generalitzada que hauria pogut evitar-se amb dades, veritat i persecució individual dels culpables.

Aquest punt és essencial: parlar de l’origen no equival a condemnar una comunitat. Precisament al contrari. Quan l’Estat registra dades, investiga patrons i castiga individus, impedeix que la responsabilitat penal es dissolgui en guerra identitària. La igualtat davant la llei no consisteix a no veure mai l’origen; consisteix a no convertir l’origen en privilegi ni en condemna automàtica.

La xenoimpunitat neix quan l’Estat confon antiracisme amb ceguesa. La imputació invertida neix quan l’Estat confon ordre públic amb repressió de la víctima que vol dir allò que ha vist. La imputació inversa apareix quan aquesta repressió ja no és només preventiva, sinó efectiva: quan qui denuncia el patró acaba suportant més pressió que qui el produeix.

9. El nadiu com a sospitós ontològic

En el fons, la imputació inversa expressa una transformació més profunda: el nadiu deixa de ser considerat titular natural de protecció política i passa a ser vist com una possible font de perill majoritari. En l’Estat nacional clàssic, el ciutadà nadiu era el subjecte primari de protecció. En l’Estat postnacional, sobretot en societats obsessionades amb la seva pròpia culpa històrica, el nadiu és sovint interpretat com a potencial opressor fins i tot quan és víctima.

Això genera una asimetria moral: l’estranger delinqüent pot ser llegit com a producte de circumstàncies socials, traumes, desarrelament, ignorància cultural o malaltia; el nadiu que reacciona és llegit com a portador d’un privilegi agressiu, d’un ressentiment sospitós o d’un racisme latent. L’un és contextualitzat; l’altre és moralitzat. L’un és explicat; l’altre és imputat.

La imputació inversa només és possible perquè abans s'ha produït una inversió antropològica de la sospita. El nadiu ja no és simplement un ciutadà entre ciutadans. És llegit com a portador potencial d'una culpa històrica, colonial, majoritària o estructural. Això fa que, quan pateix una agressió procedent d'un subjecte al·logen, la seva condició de víctima no sigui suficient per absoldre'l simbòlicament. Encara ha de demostrar que no convertirà la seva ferida en odi, que no generalitzarà, que no extraurà conseqüències polítiques inconvenients.

L'agressor al·logen rep context. La víctima nadiua rep sospita. Aquesta és la diferència essencial entre xenoimpunitat i imputació inversa. En la primera, el sistema afegeix context a l'agressor. En la segona, afegeix sospita a la víctima.

Aquesta asimetria és explosiva. Una societat pot tolerar moltes desigualtats abans de trencar-se, però no pot tolerar indefinidament la sensació que el seu propi Estat aplica una hermenèutica compassiva al forà violent i una hermenèutica punitiva al nadiu ferit.

10. Contra la falsa alternativa: ni tabú ni venjança

Ara bé, la crítica a la xenoimpunitat no ha de degenerar en culpa col·lectiva. Aquesta és la trampa. L'Estat postnacional diu: "Si parles de l'origen, ets racista." El reaccionari vulgar respon: "Doncs condemnem tot l'origen." Tots dos destrueixen la justícia.

La resposta correcta és una tercera via: individualització penal, transparència estadística i responsabilitat política.

Individualització penal significa que cada persona respon pels seus actes, no pels actes del seu grup. Transparència estadística significa que l'Estat pot i ha de registrar patrons quan són rellevants per prevenir delictes. Responsabilitat política significa que si una persona no havia de ser al país, si acumulava antecedents, si tenia una ordre d'expulsió, si havia estat detectada com a perillosa o si una xarxa criminal operava sota els ulls de l'administració, algú ha de respondre.

Això no és odi. És govern.

L'antiracisme autèntic exigeix tractar l'estranger com un adult responsable, no com un menor antropològic. I la justícia autèntica exigeix tractar el nadiu com una víctima possible, no com un sospitós permanent.

Cap origen no ha de condemnar ningú per anticipat. Però cap origen no ha de protegir ningú de la responsabilitat quan els fets existeixen.

11. La fórmula moral de la imputació correcta

La imputació correcta és una de les bases de la civilització jurídica. Imputar vol dir atribuir responsabilitat a qui ha fet una acció. Sense imputació correcta no hi ha dret, perquè el dret depèn de saber qui ha fet què, amb quina intenció, amb quina responsabilitat i amb quines conseqüències.

La xenoimpunitat debilita aquesta imputació correcta perquè introdueix una excepció informal per raó d'origen. La imputació invertida la perverteix perquè desplaça la sospita cap a qui no ha comès el delicte primari. I la imputació inversa la culmina negativament perquè converteix la víctima o el testimoni en destinatari funcional de la culpa.

La fórmula moral hauria de ser senzilla:

L'agressor ha de ser imputat com a agressor.
La víctima ha de ser reconeguda com a víctima.
El testimoni ha de poder dir allò que ha vist.
L'origen no ha de servir ni per condemnar innocentment ni per absoldre culpablement.

Aquesta fórmula és elemental, però avui torna a ser revolucionària perquè contradiu dues temptacions oposades: la temptació progressista de no veure l'origen mai, encara que sigui rellevant, i la temptació reaccionària de veure només l'origen, encara que anul·li la persona concreta.

La justícia no consisteix ni en ceguesa ni en obsessió. Consisteix en imputació correcta.

12. Conclusió: restaurar l'ordre de la culpa

Una societat justa no és aquella que mai comet errors. És aquella que sap quin error és pitjor. I l'error pitjor és invertir l'ordre moral: protegir abans el relat que la víctima, protegir abans la reputació del sistema que la veritat, protegir abans la cohesió fictícia que la seguretat real.

La xenoimpunitat o impunitat al·lògena és ja una degradació de l'Estat de dret, perquè converteix l'origen en atenuant informal. Però la imputació invertida és una degradació superior, perquè converteix la reacció de la víctima en objecte de sospita. I la imputació inversa és la degradació final, perquè converteix la víctima en sospitosa, en problema o en culpable funcional.

Allà on això passa, l'Estat deixa de ser àrbitre i esdevé part: part contra la realitat, part contra qui la diu, part contra qui la pateix.

La sortida no és l'odi. La sortida és exactament la contrària: restaurar la responsabilitat individual, la igualtat davant la llei, la transparència de les dades i la prioritat absoluta de la víctima real sobre el relat administratiu. Cap origen ha de condemnar ningú per anticipat. Però cap origen ha de servir per suspendre la responsabilitat, silenciar les víctimes o invertir la culpa.

Per això cal insistir en la distinció. La xenoimpunitat és el primer escàndol: l'origen de l'agressor opera com a mecanisme informal de protecció, atenuació o inhibició. La imputació invertida és el segon escàndol: el sistema comença a mirar la reacció de la víctima com a perill polític. I la imputació inversa és l'escàndol final: la víctima acaba ocupant el lloc funcional del culpable.

Una societat encara pot corregir una impunitat si conserva el sentit de la víctima. Però quan entra en imputació inversa, ja no falla només el sistema penal: falla l'ordre moral. La víctima deixa de ser el centre de la reparació i es converteix en una amenaça per al relat. L'Estat ja no protegeix primer el ferit, sinó la narració que evita explicar per què ha estat ferit.

El principi hauria de ser senzill: mateix delicte, mateixa resposta; mateix risc, mateixa prevenció; mateixa víctima, mateixa protecció. I, sobretot, cap societat pot sobreviure moralment si el ciutadà arriba a creure que, en cas de ser atacat, haurà de témer no només l'agressor, sinó també l'Estat que vindrà després.

La justícia comença quan la imputació torna al seu lloc: l'agressor imputat com a agressor, la víctima reconeguda com a víctima i l'origen tractat sense privilegi ni condemna col·lectiva.